

HANDREIKING voor docenten

PELGRIMAGE naar Santiago. 'UITGEDAAGD'

Deze handreiking is geschreven bij het jeugdboek 'Uitgedaagd', maar is ook los daarvan te gebruiken. U kunt een eigen keuze uit de vragen en opdrachten maken.

Uitgever: Adveniat
Auteur: Martha Hoffenkamp
Illustrator: Elles Verhaar



LES-INSPIRATIE

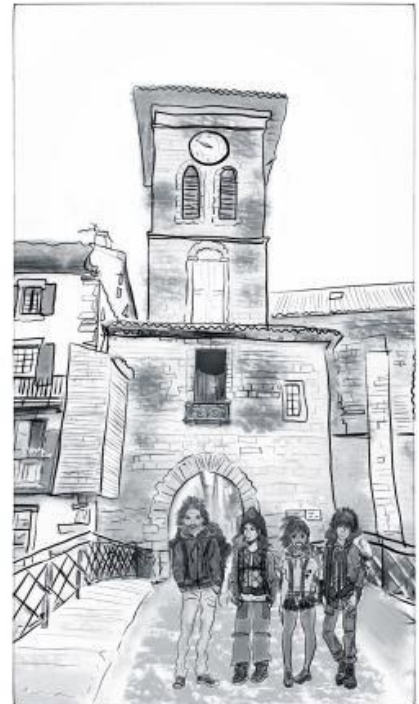
1

Vertel kort iets over de geschiedenis en de aard van pelgrimeren, met behulp van de Powerpoint 'Op het Pelgrimspad'. Maak duidelijk: Pelgrimeren is meer dan een wandeling maken, meer dan een 'hike', zelfs meer dan een zwerftocht in het onbekende.
(informatie over pelgrimeren naar Santiago op de laatste pagina's van deze handreiking)

2

Maak een bord/papier-associatie over:

- *Wandelen*, inspanning, ontspanning
- *Stilte*, wat doet dat met je?
Bestaat er zoiets als heilige stilte?
Is stil zijn een soort bidden?
- *Ontmoetingen*, van vreemde naar vriend
- *Delen*, brood, water, blarenpleisters...
- *Ruimte en tijd* ervaren als bijzonder geschenk
- *natuur – cultuur* (waar houd jij meer van?)
- *Loslaten* (je comfort, je vertrouwde wereld)



3

Laat de leerlingen thuis het boekje 'UITGEDAAGD' lezen of lees het samen in de klas, in delen. Leg van tevoren uit dat het verhaal zich in twee tijden afspeelt (begin 15^e eeuw en in het heden) en vertel daar kort iets over.

4

Laat de leerlingen een aantal van de onderstaande vragen maken, eventueel in groepjes. Bespreek de vragen en antwoorden klassikaal.

PELGRIMEREN – VRAGEN EN OPDRACHTEN

1. Het uiterlijk van een pelgrim.

Sint-Jacobus zelf wordt vaak als een pelgrim voorgesteld. Hij wordt dan afgebeeld in de kledij van een pelgrim uit de Middeleeuwen.

- a. Bekijk de illustraties. Aan welke dingen (kleding en bagage) kun je zien dat het middeleeuwse pelgrims zijn? Wat is het verschil met een hedendaagse pelgrim?



2. De bagage. Elke kilo telt.

In het boek zie je dat Thomas de extra bagage van Jo zomaar weggeeft. Hij begrijpt, beter dan zij, dat je niet zoveel gewicht mee moet slepen op een reis.

- a. Waaraan zie je dat een pelgrim iemand is die een lange tocht maakt en niet een dagjes-wandelaar?
b. Wat zouden volgens jou verstandige dingen zijn om in je rugzak te stoppen?
c. Wat zou je in ieder geval bij je willen hebben omdat je het niet goed kan missen? (Heb je het er voor over om dat te dragen?)

3. Overnachten. Gastvrijheid ontvangen.



Als pelgrims in een dorp bij een klooster of een herberg aankomen, worden ze meestal gastvrij ontvangen en krijgen een slaapplek. Soms lijkt het precies op de tijd van de Middeleeuwen, toen de eerste pelgrims naar Santiago trokken. Toch zijn er ook verschillen.

- a. Hoe zie je die gastvrijheid in de beide verhalen beschreven?
b. Ben je zelf wel eens zo gastvrij opgevangen in een vreemde omgeving of hebben jullie wel eens iemand die onderweg was, onderdak gegeven?

4. Een simpel bestaan – luxe loslaten.

Pelgrim zijn is onderweg zijn. Je kunt niet veel meenemen en je moet maar afwachten waar iets te eten is en waar een plek voor de nacht is. Het leven onderweg is een heel simpel leven. Je moet nogal wat dingen uit je vertrouwde omgeving achterlaten.

- Hoe zie je in het boek beschreven dat het leven onderweg heel eenvoudig is?
- Kun jij ook zo eenvoudig leven, of is er iets wat je echt niet zou kunnen missen?

5. De wens van de pelgrim – zorgen loslaten.



Bij het *Cruz de Ferro*, het ijzeren kruis dat onderweg naar Santiago staat, leggen mensen vaak iets neer. Meestal is het iets dat ze van thuis meegenomen hebben. Vaak is het een steentje, soms ook iets anders. De pelgrims leggen het neer als een symbool van de zorgen die ze zich om iets maken. Ze hopen dat ze, met het neerleggen van hun steentje, de zorg ook los kunnen laten.

- Wat leggen Juliette & Ruben neer en waarom denk je?
- Wat zou jij neerleggen? Waarom?

6. Gezelschap – alleen gaan is bijzonder, maar samen wandelen is ook speciaal.

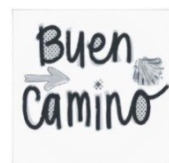
Jo & Thomas en ook Ruben & Juliette zijn toevallig elkaars reisgenoten geworden.

- Als jij zo'n tocht zou doen, met wie zou je dan het liefst onderweg zijn?
- Wie zou je missen, of zou je het misschien juist fijn vinden om helemaal alleen zo'n lange tocht te maken?

7. Ontmoetingen op het pelgrimspad – waardevolle ervaringen.

Pelgrims ontmoeten elkaar onderweg en worden soms zelfs goede vrienden. Afkomst, stand, nationaliteit, het speelt nauwelijks een rol. Sommige mensen zeggen dat het komt omdat je, al wandelend, met elkaar gemakkelijk je verhalen deelt.

- Welke vriendschappen sluiten de mensen in het boek onderweg?
- Heb je zelf wel eens een vriendschap gesloten met iemand die je op een reis ontmoette?



8. Gevaren op het pelgrimspad.

Vroeger waren de gevaren voor pelgrims nogal wat groter dan tegenwoordig. Tegenwoordig hoef je niet meer zo bang te zijn, zeker niet als je samen wandelt.

- a. Welke gevaren kwamen Jo & Thomas tegen? Hoe beschermden ze zich?
- b. Wat zou je zelf wel gevaarlijk vinden? Wat zou je best wel durven?
- c. Welke maatregelen zou je nemen zodat je het veilig genoeg vindt?

9. Top-ervaringen – die kun je overal hebben, maar bovenop de heuvels zeker.

Een berg beklimmen is een bijzonder moment. Daar boven voel je je wat dichterbij de natuur of misschien wel dichterbij de hemel. Voordat je boven bent moet je wel moeite doen. De beloning: een schitterend uitzicht! Onderweg naar Santiago zijn nogal wat heuvels en bergen die beklommen moeten worden.

- a. Ben je ook wel eens op een berg geklommen? Heb je toen ook een ervaring gehad die zo bijzonder was dat je er iets over kunt vertellen of opschrijven?

10. Stilte – er gebeurt nogal wat met iemands 'binnenkant'.

Echte stilte kennen we bijna niet meer in de wereld waar wij wonen. Meestal horen we lawaai van auto's, vliegtuigen, maar ook het geluid van veel mensen om ons heen. Pelgrims genieten vaak van de stilte. Ze luisteren naar het zachte suizen van de wind, het ritselen van een vogeltje in het struikgewas, en hun eigen voetstappen. Soms zeggen pelgrims dat ze zich verbonden voelen met de hele natuur, met God, met mensen die ze lief hebben, met de hemel en de aarde tegelijk.

- a. Zou je ook kunnen genieten van die stilte? Of hou je daar juist niet van?
- b. Waar zijn jouw gedachten als het stil wordt om je heen? 'Weg', een leeg hoofd? Of ga je juist over dingen nadenken als het stil is?
- c. Kun je ook samen met iemand zijn en toch stil zijn?

11. Licht en donker – je dag laten beginnen bij zonsopkomst – of niet?

Veel pelgrims gaan al vroeg op pad. Als de zon nog niet eens helemaal op is, starten ze hun wandeling. De opkomende zon geeft alles een oranje gloed en het is erg rustig overall. Andere pelgrims slapen liever nog een uurtje langer en nemen een uitvoerig ontbijt voor ze op pad gaan.

- a. Wat zou bij jou passen?

12. Motivatie – vinden wat je zoekt, of misschien vinden wat je niet eens zocht.

Mensen hebben verschillende redenen om de Camino de Santiago te gaan. Zo ook de jonge mensen uit het boek: Jo & Thomas en Ruben & Juliette.

Redenen kunnen zijn: De sportieve uitdaging om zo'n eind te lopen, de behoefte om eens rust in je hoofd te hebben, de hoop om vrienden te ontmoeten, de gezelligheid van zo'n tocht samen te doen. Of misschien ook: Om onderweg eens te kunnen bidden, om oude gebouwen en kerken te bewonderen, om iets te doen wat voor God is, om te danken voor je leven en je vrienden, of om je te laten sponsoren en op die manier iets te doen voor een goed doel. Of nog iets anders? Misschien zijn er wel een aantal redenen tegelijkertijd!

- a. Als je zelf zou gaan, wat zouden dan je redenen zijn?

13. Aankomen is een bijzonder moment.



In de kathedraal van Santiago eindigt de Camino, de lange tocht. Mensen omhelzen elkaar. Ze omhelzen ook het beeld van Sint-Jacob. Ze huilen soms zelfs van blijdschap omdat ze het gehaald hebben. In de kathedraal is er elke dag een mis, vaak speciaal voor pelgrims. Na de mis slingert er dan in de kerk een groot wierookvat van links naar rechts. De pelgrims sturen vaak een gebedje, of een bedankje, of een mooie gedachte met de wolken wierook mee naar boven.

- a. Wat deden Jo & Thomas op die laatste dag van hun reis naar Santiago?
- b. Wat deden Ruben & Juliette?
- c. Hoe denk je dat je je zou voelen als je na zo'n lange tocht aan zou komen?
Wat zou jij doen om het te vieren?

CREATIEVE VERWERKING

Neem een lange rol papier mee. Schilder er voetstappen op. Of: laat de leerlingen hun eigen voet omtrekken en daarin schrijven wat ze belangrijk vinden. (Naast de voetjes kunnen dingen geschreven of getekend worden). Teken gele pijlen of blauwe schelpen langs de 'route' van voetstappen.



Neem een Credential (stempelboekje) mee. Je kunt deze kopen op een paar plaatsen, of lenen, bijvoorbeeld van een Santiago-ganger. Je kunt ook zelf zo'n boekje maken voor de leerlingen, zeker als je er ook praktisch een wandeltocht aan koppelt. Neem een rugzak mee naar de klas met allerlei benodigdheden waar de leerlingen de belangrijkste van kunnen aanwijzen. Goed ook dat ze het gewicht van zo'n rugzak eens voelen¹.

Denk aan:

- Een paar wandelschoenen, wandelbroek, toiletpullen. (Hoeveel T-shirts en sokken?)
- Een stok (ouderwetse houten wandelstok of moderne lichtgewicht opvouwbare)
- Regenkleding én zonnebrandcrème. Pleisters, zaklantaarnen.
- Een kompas
- Een dagboekje
- Een kruisje, rozenkrans of steentje. (Wat is belangrijk voor je om bij je te dragen, wat is belangrijk om juist ergens achter te laten, zoals de pelgrims doen bij het Cruz de Ferro?)
- Mobiele telefoon, tablet, oplader

Variant: laat kinderen zelf een symbool mee van huis nemen.

Extra suggestie: Organiseer EEN DAGJE PELGRIM

Plan een dagtocht (of een halve dagtocht) langs bekende en minder bekende plaatsen, waar men langs moet gaan, een stempel moet halen en misschien een opdracht moet uitvoeren. Aan het einde staat er dan een tafel vol lekkers voor de wandelaars klaar.

Mail naar martha.hoffenkamp@bisdomantwerpen.be of m.hoffenkamp@live.nl, om ervaringen hierover te horen.

Lees de websites van de genootschappen van Sint-Jacob, voor meer informatie:

In Nederland: www.santiago.nl

In Vlaanderen: www.compostelagenootschap.be

Daar zijn ook de Credentials, pelgrimspaspoorten, verkrijgbaar (de identiteits- en stempelboekjes die je nodig hebt bij overnachtingen in herbergen)

Zij geven ook informatie over de particuliere initiatieven die er zijn, en houden open dagen met lezingen. De Genootschappen hebben webshops waar reisplanners en andere zaken gekocht kunnen worden.

Meer praktisch materiaal is o.a. verkrijgbaar bij Camino Comfort in Oss, www.caminocomfort.com

Pelgrimshoeve Kafarnaüm in Vesseem heeft prachtige programma's voor jongeren en kinderen: www.pelgrimshoevekafarnaum.nl

Wil je de jongeren een aandenken meegeven, met schelp- of andere Camino-illustratie, dan kun je contact opnemen met Elles Verhaar. www.caminoalex.com

Daar zijn ook kaarten te bestellen, met wandel-vragen. Deze kunnen bij een korte pelgrimage gebruikt worden om je te bezinnen, en om met elkaar in gesprek te komen (door jongeren en volwassenen).

ACHTERGROND-INFORMATIE VOOR DE DOCENT



Het kilometerslange voetpad naar Santiago bestaat nog steeds. De *Camino* heet het. (Camino betekent 'weg' in het Spaans). Het is de oude middeleeuwse weg naar de Spaanse stad *Santiago de Compostela* in de meest noordwestelijke provincie van Spanje. Alleen al in Spanje is de weg 800 kilometer lang. Pelgrims gaan die Camino om uiteindelijk in de stad Santiago aan te komen. Sommigen maken de tocht nog langer en beginnen al thuis in België of Nederland bijvoorbeeld, of in Duitsland of Oostenrijk. Er bestaan zelfs al zeer oude wegen naar Santiago vanuit Engeland en Ierland, waar men natuurlijk een deel voor met de boot moet afleggen. Pelgrims gaan op allerlei manieren hun weg. Te voet, met de fiets, te paard. Ze doen dat al meer dan 1000 jaren. Als ze in Santiago aankomen krijgen ze een '*Compostela*', een soort oorkonde als bewijs dat ze de tocht volbracht hebben. De pelgrims hebben daarvoor bij elke slaapplek onderweg een stempel laten zetten in hun pelgrimsboekje.

Wie was Jacobus, waarvan men zegt dat hij begraven ligt in Santiago?

Jacobus was een van de twaalf leerlingen van Jezus. Hij was eigenlijk visser van beroep, maar werd door Jezus gevraagd met hem mee te trekken. Nadat Jezus was verraden, opgepakt en ter dood gebracht, hield Jacobus zich niet stil. Hij bleef de boodschap van Jezus, waar hij zelf diep in geloofde, uitdragen. In Jeruzalem aangekomen werd hij gevangen genomen door koning Herodes en uiteindelijk onthoofd.

Legende. Wat zeggen de Spanjaarden over het vervolg?

In Santiago zegt men dat het lichaam van Jacobus na zijn dood is opgehaald door zijn vrienden en naar Spanje is gebracht. Daar is Jacobus begraven, vlak bij de stad Santiago (dat was toen nog maar gewoon een plekje bos onder de sterrenhemel van Spanje). Vele eeuwen later, in 813, is zijn graf gevonden door een dienaar van koning Alfonso II van Spanje. De koning was zo ontroerd dat hij op het graf een Jacobuskapel liet bouwen. Al direct kwamen er mensen om het graf van Jezus' leerling te eren. Langzaam ontstond er een hele stad omheen en de kleine kapel is later uitgebreid tot een enorme kerk, waar ook de bisschop zetelt, een kathedraal.

Verering. Zo begon de pelgrimage naar Santiago.

Al vanaf de 11^e eeuw kwamen mensen vanuit heel Europa te voet of te paard naar het graf van Jacobus. We noemen ze pelgrims. Sommigen kwamen er om te bidden, sommigen omdat ze in hun leven iets verkeerd gedaan hadden en daar een soort tegenprestatie voor wilden leveren, door zo'n eind te gaan lopen. Ze zochten vergeving en heelheid. Sommige pelgrims moesten de tocht maken volgens opdracht van hun stadsbestuur. De rechters van de steden veroordeelden dieven wel eens tot een pelgrimstocht. Ze waren dan wel een half jaar of langer onderweg en moesten hun zonden goed overdenken en zich beteren. Daarna mochten ze dan terug in de stad komen. (een soort taakstraf dus.)

De Jacobsschelp werd het teken voor de pelgrims. Je vindt de schelpen nog steeds op het strand bij *Finistera*, vlak bij Santiago. Vroeger namen de pelgrims zo'n schelp mee op de terugweg. Tegenwoordig zorgen de meeste pelgrims dat ze die al bij het begin van de weg hebben, zodat de schelp een herkenningsteken is geworden.



Vandaag naar Santiago pelgrimeren.

In de Middeleeuwen waren er allerlei mensen onderweg naar Santiago. Mannen en vrouwen, jongens en meisjes. Duizenden. Zoveel zijn er vandaag de dag nog steeds! Er zijn duizenden mensen op dat pad, wel meer dan 250.000 per jaar. Dat lijkt veel, maar omdat de weg honderden kilometers lang is, lopen ze toch vaak in kleine groepjes of soms alleen. 's Avonds in de herbergen waar ze overnachten, ontmoeten de pelgrims elkaar en delen hun verhalen en het eten. Soms delen ze ook hun pleisters met elkaar, want het lopen van zoveel kilometers levert wel eens wat voet-blaren op. Het hoort er allemaal bij: de dagelijkse kilometers, het afzien, de moeite en soms de pijn. Maar er is ook: de rust en bezinning, het gebed vaak. Het gevoel van klein en nietig te zijn, maar tegelijkertijd opgenomen te zijn in de natuur en de grootse geschiedenis van mensen met God. En verder: het genieten van de mooie uitzichten, de vriendschappen die onderweg gesloten worden, het delen, de voldoening en soms zelfs een beetje een trots gevoel omdat het toch maar gelukt is om helemaal naar Santiago te lopen! Op het plein voor de kathedraal van Santiago zie je mensen elkaar feliciteren omdat het ze gelukt is.

De kathedraal van Santiago verwelkomt haar pelgrims door de *botafumeiro*, het grote wierookvat in de speciale pelgrimsmis hoog door de kerk te laten zwieren, onder gezang. De binnenkomende pelgrims worden officieel begroet.

Ook veel scholen bieden tegenwoordig de gelegenheid aan hun leerlingen om een deel van de *Camino de Santiago* te gaan, onder leiding van een aantal leraren. Het is ontroerend om hele schoolklassen onderweg te zien. Jongeren arriveren in Santiago en vallen elkaar in de armen! In Spanje zelf gaan ook al basisschoolleerlingen een paar dagen zo samen op stap op de Camino. In Nederland en België wordt een alternatief gezocht, door een geschikt stuk weg door bossen en velden uit te zoeken om met de kinderen een of twee dagen te wandelen.

